

NR 2 | 2025

RAPPORT

GÖDER MELLANFÖRSKAPET GÄNGKRIMINALITETEN

KEREM YAZGAN

tankesmedjan
TIDEN

Kerem Yazgan har varit informationsombudsman för SSU, politiskt sakkunnig, och ansvarig för reklam och köpta digitala kanaler i valrörelsen 2022. Han har också varit pr-konsult, vd för analysföretaget United Minds, hållbarhets- och kommunikationschef på Axel Johnson samt vd för en mindre modekoncern.

ISBN: 978-91-89117-78-5

© Tankesmedjan Tiden 2025

Författare: Kerem Yazgan

Foto: Istockphoto

Grafisk form: Johan Resele

Innehåll

Inledning	4
Vägen till gängkriminalitet	9
Mellanförskapets utsatta landskap	7
Det unikt svenska: En utestängningskultur	9
Kompensatorisk rörelse mot den ena eller andra kulturen	11
Skapandet av en ny amalgamerad kultur	12
Det unikt svenska: En framgångskult som eroderar idén om det gemensamma	14
De gängkriminellas kulturella grogrund	17
De gängkriminellas kultur	20
Nu behövs en radikal inkluderingspolitik ...	22
... och en värderingsförändring – av Sverige	24
Exempel på hur ett barn blir gängkriminell	26

Inledning

Den SD-ledda regeringens åtgärder mot gängkriminalitet kommer inte lösa problemen. Det behövs kraftfulla åtgärder för att stävja den kriminalitet som redan nu existerar, men också åtgärder för att minska att fler ungdomar blir kriminella. Och där har nuvarande regeringen inte gjort nog. Av de förslag som presenterats för att minska gängkriminalitet har en absolut majoritet varit repressiva rättsliga förslag. Och när vi granskar dessa så blir det till och med tydligt att vissa av åtgärderna kommer att fördjupa problemen i stället för att lösa dem.

Även vi socialdemokrater behöver samla oss.

Om Socialdemokraterna ska ha en trovärdig politik som de kan få stöd för behöver samhällsutmaningen formuleras kristallklart – för att utifrån det ta fram tydliga åtgärder som alla medborgare förstår och kan stödja.

Analysen hittills har varit för ensidig. Bland de etablerade partierna – inklusive Socialdemokraterna – har det funnits en ovilja att säga vad som behöver sägas av rädsla för att stöta sig med de breda svenska folklagen.

En stor utmaning är problemens omfattning och spännvidd. Vad är egentligen problemen? Vad beror de på? Och vilka problem medför andra problem, och på vilka sätt?

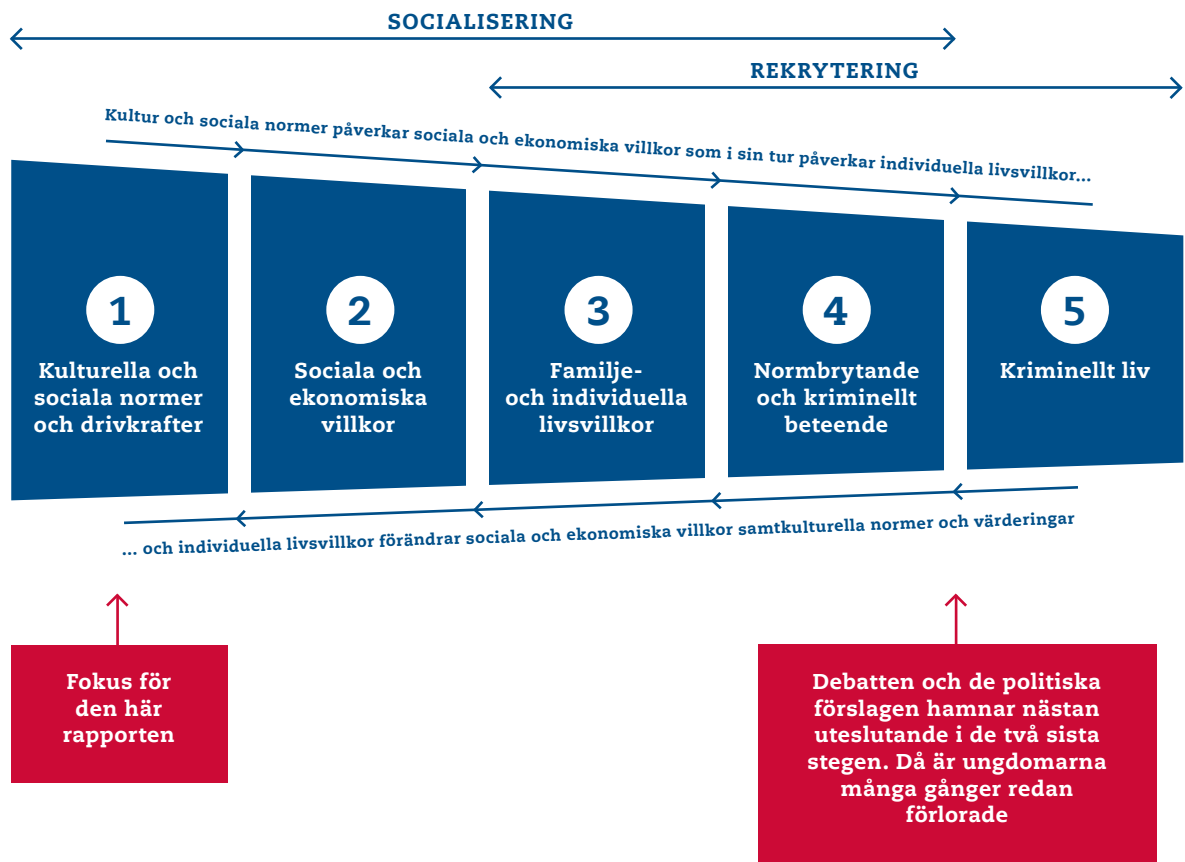
Syftet med den här rapporten är att öka förståelsen för de kulturella och sociala krafter som driver ungdomar att bli gängkriminella.

I politiken pratas det mycket om nyrekrytering av unga kriminella. Det vi vill föra in är en ökad förståelse för att det förekommer en socialisering i rekryteringen, ett skapande av en kultur där rekrytering och deltagande i kriminellt gäng är den självklara vägen. Det är först när vi förstår denna socialisering och denna kultur som vi på riktigt kommer att klara att bryta den långsiktiga utvecklingen. Och då pratar vi om barn och ungdomar mellan cirka 7 och 15 år.

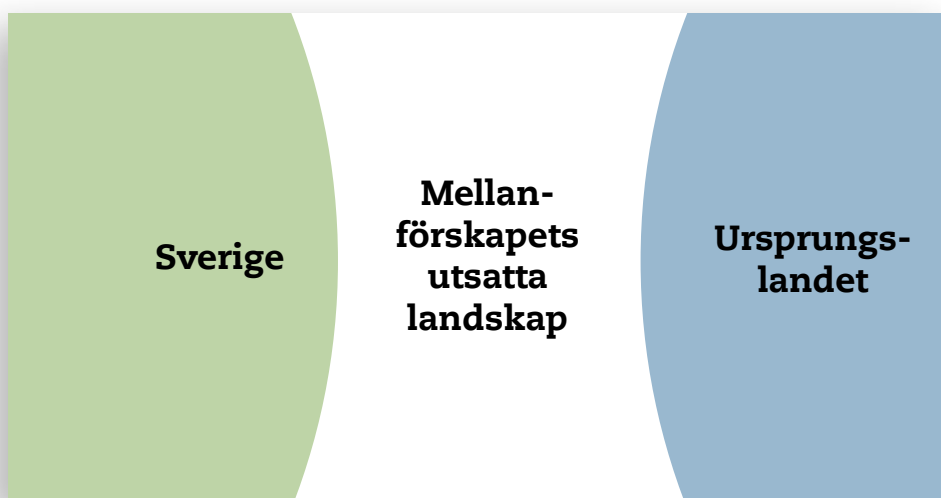
Vi vill med detta säga: låt oss diskutera vad vi behöver göra avseende kulturella och sociala normer och drivkrafter, sociala och ekonomiska villkor och individuella och familjebetingade livsvillkor, och inte enbart fokusera på barn och ungdomar när de redan har ett normbrytande och/eller kriminellt beteende eller till och med kriminellt liv.

Kerem Yazgan
Rapportansvarig
Stockholm, mars 2025

Vägen till gängkriminalitet

Mellanförskapets utsatta landskap

” Vad innebär det att förflytta sig från en kultur till en annan?

Varför hör vi inte våra folkvalda intressera sig mer för den frågan. Vi har just nu över två miljoner utrikesfödda invånare i Sverige, alltså cirka 20 procent av befolkningen, som gjort just detta – och intresset och kunskapen om vad en sådan flytt innebär är i det närmaste obefintlig.

Inom forskningen pratar man om att befinna sig i ett liminalt tillstånd. Det är den mellanfas som infinner sig vid en social övergång. Ett slags mellanförskap. Ett dubbelt utanförskap, både i förhållande till den nya kultur man kommit till, och den gamla kultur man härstammar från.¹

¹ Från rapporten *Mellan två världar – om utanförskap och mellanförskap*: "Osman et al fann att det kulturella mellanförskapet är en faktor till ungdomarnas upplevelser av utanförskap. Osman menar att detta orsakade en sorts identitetskras bland vissa av deltagarna." Det är alltså själva mellanförskapet som adderar kraft till utanförskapet. Känslan av mellanförskap gör att man distanserar sig från majoritetskulturen ännu mer. (Osman, Fatumo, Abdikerim Mohamed, Georgina Warner & Anna Sarkadi (2020) Longing for a sense of belonging – Somali immigrant adolescents' experiences of their acculturation efforts in Sweden. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 15(2). DOI: 10.1080/17482631.2020.1784532).

Människan har ett mycket starkt grundläggande existentiellt behov av identifiering, tillhörighet, bekräftelse, respekt, erkännande och aktivt deltagande.² Därför försöker vi människor konstruera acceptabla sätt att vara på för att få vara med i "flocken". Men om man som individ inte är inom ramen för sättet att vara på så upplever vi människor något som forskaren Ervin Goffman benämner som stigma. Stigma definieras som det tillstånd en individ befinner sig i när den nekas fullkomligt socialt erkännande.³

Den stigmatiserade individen får en känsla av att inte vara accepterad. Att inte vara en jämlik. En upplevelse av att vara otillräcklig dominerar. Detta resulterar i skam; individen skäms över sina egenskaper och färdigheter som majoritetskulturen ser ner på. Så tar en negativ självbild plats.

De barn och ungdomar som växer upp i detta tillstånd gör det på grund av segregationen i Sverige. Och det är inte bara något som "hänt". Det är en medveten politik som fört oss hit. Segregationen i Sverige har ökat kraftigt sedan 1990-talet. Höginkomsttagare och låginkomsttagare är de som lever mest segregerat. Vi har alltså medvetet byggt ett samhälle där den etablerade, burgna medelklassen isolerar sig från människor med ursprung från andra länder. Och vi pratar om att det är invandrarna som ska "integrera sig", anstränga sig – när det i själva verket är det etablerade majoritetssamhället som vägrar ha med dem att göra. Hela friskolesystemet har blivit en medveten segregationsmekanism som möjliggör för vit medelklass att låta sina barn "slippa" gå i samma skola som barn med utländsk bakgrund.

2 Alinia, Mino. (2016) "Ett hem i rörelse: diasporisk mobilisering i den svenska gemenskapens periferi." *Socialvetenskaplig tidskrift*, 15(3-4). DOI: 10.3384/SVT.2008.15.3-4.2570.

3 Goffman, Erving (2011) *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. 3 uppl. Översättning: Matz, Richard. Stockholm: Norstedts. Goffman, Erving (2020) *Självframställning i vardagslivet*. 7:e uppl. Lund: Studentlitteratur.

Det unikt svenska: En utestängningskultur

Mellanförskapets signum är en känsla av vakuum och utestängning – från båda håll – och därmed en ständigt närvarande skam. Du är inte accepterad i den svenska kulturen som du kommit till, och du är inte heller längre accepterad i den kultur som du lämnat bakom dig. Det är i detta utsatta landskap som barn och ungdomar med utländsk bakgrund försöker skapa sig identifiering, tillhörighet, bekräftelse, respekt, erkännande och aktivt deltagande.

Det svenska majoritetssamhället uppvisar brist på ödmjukhet och tolerans inför smärtan i dessa processer. Och det finns en självgod och missriktad uppfattning att det svenska majoritetssamhället är tolerant och öppet. Det är tvärtom. Det finns otroligt starka och tydliga utestängningsmekanismer för de som inte är etniskt svenska. Den allra tydligaste är att de etniska svenskarna föds med rätten att kalla sig svensk, medan de som invandrat måste förtjäna den. Och de kan när som helst bli fråntagen den rätten. Allt är alltså villkorat. Målstolparna sätts godtyckligt beroende på situation, och kan dessutom förändras när som helst.

Dessa ungdomar känner sig inte önskade. Och kraften i den skam och identitetslöshet de känner är enorm. Och förödande.

FOTO: WIKIMEDIA

Henrik Larsson is standing in front of the patch of grass where he first learned to kick a ball. Behind him is the block of apartments where he spent his childhood, the balcony from which his mum would call him in for dinner. In front of him are the swings through which he would shoot, and the ponds on top of which he would play ice hockey in the winter.

Närlanda is an estate on the outskirts of Helsingborg, a quiet city near the most southerly tip of Sweden. Närlanda is a complicated place, an idyllic and green high-rise estate by English standards but also the scene of a brutal murder in 2021, where a man was shot dead in a nearby underpass. But then Larsson is a complicated person, devoted to his country but also unsure of his identity.

"I see myself as foreign," Larsson says, as he looks up at the apartment. "I don't know what I am, to be honest. I know I have 106 caps for Sweden. I know I'm Swede-ish, yes. But I never felt 100% Swede. I have to respect my father's (Cape Verde) heritage, so maybe that's why, but I don't think I felt Swedish until I succeeded on the football pitch. When you're nothing, you don't matter. When you're something, you're part of this society. Then people forget where you're from, what your race is."

HENRIK LARSSON TILLÅTS INTE KÄNNA SIG SOM EN SVENSK

Henrik Larsson, firad svensk fotbollsspelare, beskriver tydligt hur den villkorade existens att vara invandrare leder till en identitet präglad av mellanförskap. Forskning visar att det kulturella mellanförskapet är en faktor till ungdomarnas upplevelser av utanförskap. Det leder till en sorts identitetskris bland ungdomar.

FOTO: NINNI ANDERSSON/REGERINGSKANSLIET

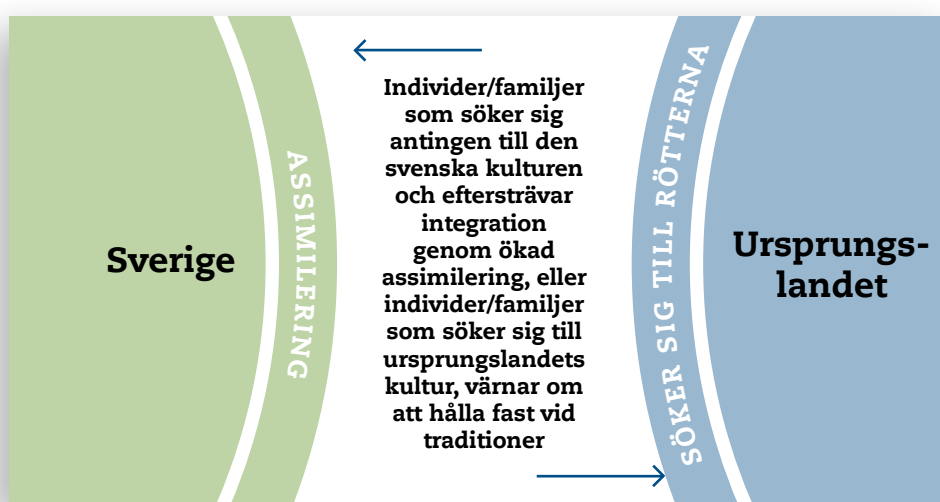
NÄR LANDETS HÖGSTA LEDARE SKAMBELÄGGER INVANDRARNAS

Den 28 september 2023 höll statsminister Ulf Kristersson ett tal till nationen med anledning av det grova våldet. Det som utmärker talet är var och hur han lägger skulden.

"Vad beror allt det här på? Hur har det kunnat bli så här illa? [...] Det är en ansvarslös invandringspolitik och en misslyckad integrationspolitik som fört oss hit."

Föreställ dig: du är en femtonårig kille i förorten med utländsk bakgrund. Vad säger Ulf Kristersson till dig? Jo, att det är ditt fel. Att det är för att du och dina föräldrar kom till Sverige som att det blivit så här.

Kompensatorisk rörelse mot den ena eller andra kulturen

Som en reaktion mot det stigma som uppstår kan individerna välja att försöka närma sig den nya svenska kulturen. De anstränger sig för att anpassa sig, assimilera sig. De försöker lära sig prata svenska utan accent, de försöker anamma manér och uttryck från den svenska kulturen, de väljer svensk kultur, de försöker genom kläd- och stilval se mer svenska ut. De liksom formar sig mot den svenska kulturen. Men trots detta kommer det alltid finnas ett glapp, ett avstånd. De blir aldrig riktigt del av den svenska kulturen, och kommer därmed också bära skammen över det hela livet.

Den andra rörelsen är att närma sig sin ursprungskultur. Då försöker de isolera sig från skammen de upplever i närheten av det svenska, och i princip inte låtsas om den. De återgår till sin ursprungskultur. De väljer till exempel ofta att bosätta sig i kluster där många andra söker sig tillbaka till samma ursprungskultur, de väljer ursprungskulturens musik, litteratur och medier, de blir ofta mer religiösa, de pratar sitt ursprungsspråk, de väljer att leva enligt de traditioner de haft med sig från ursprungslandet. Men även denna gång införlivas de inte helt i den kulturen, utan formar sig mer utefter den. Särskilt de barn och unga som fötts i Sverige. Trots att de drar sig till denna kultur så kan de den inte fullt ut.

Skapandet av en ny amalgamerad kultur

SVT:s program *Invandrare för svenskar* är utmärkt illustration för den nya amalgamerade kultur som växt fram i detta mellanförskapets utsatta landskap. Det är en till många delar egen kultur, som har sin egen form och gräns.

Själva grunden för kulturen är att vända skam till stolthet. Att ta det som det svenska majoritetssamhället ser ner på och göra till styrkor. Dessutom tar sig denna kultur rätten att se ner på traditionella svenska värderingar och betenden. Detta är den nya "orten"-kulturen som växt fram.

Denna kultur använder den enda styrkan som en "mono"-kulturell person inte har: förmågan att se kultur utifrån. Som del av "orten"-kulturen ser man, hyllar – och ofta driver med – kulturella uttryck från alla håll. Man bygger styrkan i förmågan att röra sig mellan olika kulturer. I denna korsning av uttryck och intryck finns grund för kreativitet och nyskapande, vilket vi kan se i den ström av ny musik, film, litteratur och teater som kommer från orten.

Det främsta i denna kultur är att skapa ett eget språk. Det är en slags grundsvenska, men som lånar friskt från alla de språk som talas i orten, och dessutom med mycket engelska inslag, särskilt från den afroamerikanska kulturen. Genom att skapa detta språk har de lagt en grund och ramar för tillhörighet: om du förstår och kan tala detta språk är du en av oss, om du inte förstår är du antingen "svenne" eller ännu inte tillräckligt hemma i orten

FOTO: SVT

FOTO: SVT

I programmet *Invandrare för svenskar* ska deltagare med svensk bakgrund gissa om en panel av personer ljuger när de beskriver olika kulturella uttryck och händelser.

I denna sekvens får vi se ett klipp på en kvinna som gör ett ljud.

"Vad är det för ljud kvinnan gör?" frågar programledaren.

Big O, en av paneldeltagarna, svarar:

"Det är så vi invandrare firar när vi får permanent uppehållstillstånd ... Nej, men det är ett gammalt varningsljud, du vet. När folk bodde i gamla byar och det var robbish på gång, rån på gång, så dom gjorde det här ljudet. 'Kom vi ska catcha shonun. Vi ska japp han.' Förstår du? Yani, när det begås brott, då gjorde de där ljudet för att hjälpas åt ... hörriu."

Det sista hörriu lägger han till för att driva med den svenska deltagaren.

En annan paneldeltagare försöker skämta:

"Ja, ni är vana."

Big O svarar: "Tyst, jao!" Han pekar på henne. "Filip, walla, jag bakk dig. Virus, lan. Det är värre än corona."

Deltagaren svarar att hon tror det är falskt.

Big O svarar sarkastiskt med konstig röst, som för att härma en svensk:

"Aha. Det var ju häpnadsväckande, hörriu."

Programledaren säger: "Det är falskt. Zaghrouta på arabiska är ett ljud för att visa glädje. Det finns ett till zaghrouta-klipp, för vem får nog av zaghrouta?"

De visar ännu ett klipp, varpå paneldeltagaren Samira bryter ihop av skratt, och kvider "jag orkar inte ..."

ORTEN-ORD SOM BIG O ANVÄNDER I SITT SVAR:

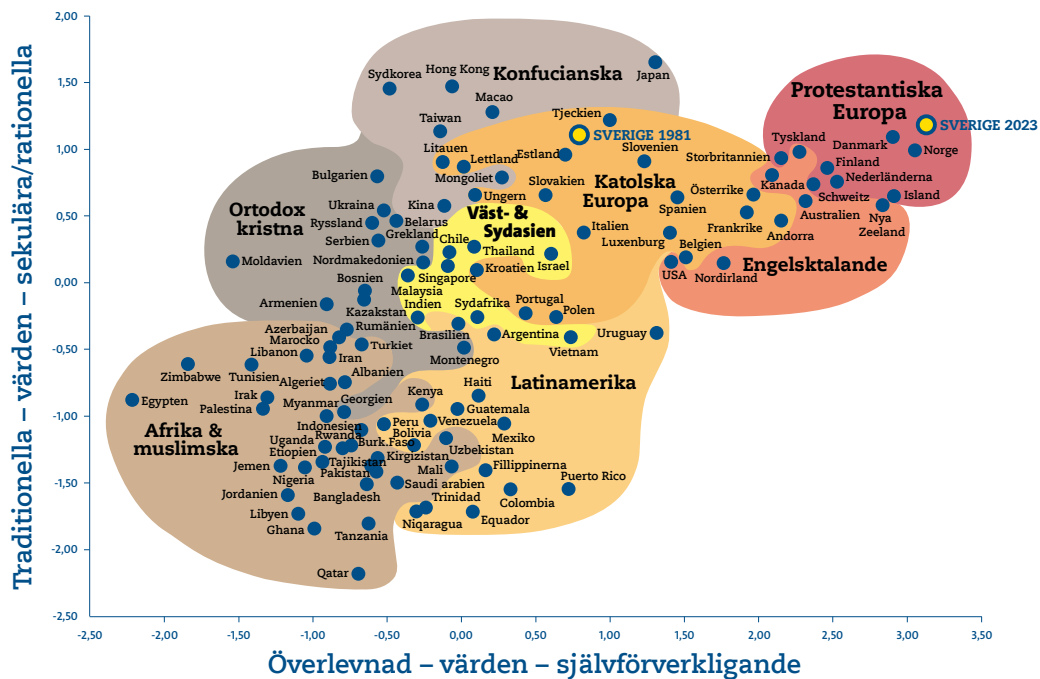
- robbish
- catcha
- shonun
- japp
- yani
- jao
- walla
- bakk
- lan.

Det unikt svenska: En framgångskult som eroderar idén om det gemensamma

Sverige är världens mest extrema land. Va, nej ... det kan inte stämma, kanske någon invänder. Vi är ju *landet lagom* ... Eller?

Sverige är det land i världen som är mest individualistiskt. World Values Survey gör en återkommande global undersökning som visar hur olika länders kulturer placerar sig på en värderingskarta. Den kombinerar ett antal värderingar nedkockade i två dimensioner; traditionella mot sekulär-rationella värderingar på ena axeln och överlevnads- mot självuttryckande värderingar på den andra.

Ingelhart-Welzels världskarta (2023)

Vi är alltså det land i världen som har kraftigast och mest extrema värderingar avseende självuttryck. Och resan vi gjort är anmärkningsvärd: vi har gått från nästan exakt mitten av kartan, 0,8 på X-axeln år 1981, till 2023 års 3,3.

Vi är det land i världen som mest hyllar individen, mest hyllar individens självförverkligande framgång och autonomi. Detta "Självförverkligandets evangelium" är numera den kraftigaste kulturvärderingen i vår nationella identitet. Särskilt hos barn och ungdomar, som växt upp med detta.

Denna kraftiga förskjutning har inneburit en förändrad syn på det kollektiva i förhållande till individen. Är du sjuk? Ditt fel! Är du arbetslös? Ditt fel! Är du ensam? Ditt fel! Och omvänt ... Är du rik? Bara din förtjänst! Är du framgångsrik? Bara din förtjänst! Har du hälsan? Bara din förtjänst!

Sverige har blivit "jaget före laget". För de människor som har, alltså medelklassen och överklassen, är detta en välsignelse; enligt det nya självförverkligandets evangelium har de ju för att de förtjänat det. Men för de som är resurssvaga är detta en förbannelse: allt beror på dig som individ. På så sätt har vi numera en svensk kultur som stigmatiserar utsatthet. Och därmed skapar skam.

DMENS NYBETER. © ONSDAG 24 JANUARI 2024

Ta den korta kräkningen också? ropar regissören Helena Bergström mot scenen. Med bestämda steg kliver skådespelaren Hampus Nessvold fram till smällkastarens. "Mat förvandlas till fett redan efter någon timme. Men det är lugnt. Vikan fortfarande vända det här", resonerar hans karaktär högt för sig själv. Sedan bokar han sig över molensstenen.

Just nu repeteras monologen "Sokarias spytt" på Kulturhuset Stadsteatern i Stockholm. Hampus Nessvold spelar den karaktärsstående molaren Sokarias, en smittoskadkille i tjugoårsåldern som just landat i det jobbet på den mestaste firmans i Stockholm. En kräftlärde nya kollegorna möter honom ut för att fira, och skänningen är uppslagen. De skallar generöst och besätter in rätt efter rätt. För Sokarias det kommer dock glädjefuset snart att gränska. På en lång klubbsoffa väntar ängsten fram.

– Det handlar om prestationskrav, att rätta till Landras och sina egna ögon. Vad händer när de krävs bli för ramp? Vi är generationen som får växa upp med "Du kan bli vad du vill. Allt är möjligt." Det kommer med en såg för väntan på att bli nåt bli nåt nåt nåt. Vad skapar det i huvudet på folk? säger Nessvold.

"Sokarias spytt" får vi följa vad som händer i huvudet personens hjärna redan under den blåta stens kräkning, och rollen är också fysiskt krävande.

– Ja "ängestens" sånger jag tror ner på jobbet, och så – det gjorde så ont i kroppen när jag ropade i går, säger Hampus Nessvold och tar sig för bröstet medan vi tittar genom kassörskans bakom scenen.

Nyligen turnerade han i Kazan med publikomratet Mia Skäringer med en scenbrosch och dessförinnan har den 27-åriga skådespelaren bland annat spelat monologen "Ta det som en man" där han gjorde upp med mansrollen. Frånast känner vi honom igen Hampus Nessvold från humorprogrammet "Trevlig helg" på SVT, där han bland andra spelat rollfiguren "Bosse i kassan" – den grannlösa snabbköpskassörskan som blev så lyhlat att hon ryktigen fick en egen spinoff. Numera händer det att folk ropar "Terese!" efter Hampus Nessvold på scen och hon har blivit föremål för otaliga klipp och mem.

– Terese lever sitt eget liv. Det är många som jobbar i butik som omfattar henne, vilket jag är väldigt glad för. Det hade varit katastrof annars, om det hade upptäckts som ett barn när det bara är en kärlek jag gör henne, förklarar han.

Det råder ingen tvekan om att Hampus Nessvold har ett guldgruv för någon som inte älskar honom

"Kan jag berätta något angeläget och viktigt, men som samtidigt är jävligt underhållande?"

fylla 30. När Västmanningen nu går en påls som beskrivs som en "mick kassan" om en räkare med prestationskrav och kaos på jobbet, bygger manusets ämne bara på inspiration från realityserier som "Topptänkarna". Hampus Nessvold har också rannsökat sina egna drivkrafter:

– Jag har ett superstort skaparbefov och vill utvecklas i rätt skådespelarteknik. Men jag har också ett behov av att vara någon speciell, en intressant person för andra. Jag vill klädd mig alltid i ganska ointressant och otvivelaktigt när jag väntar upp för att i skolan. Ja, klassiskt "nervanschytten" – en ganska torr drivkraft.

Om det var känt som "jag ska minsann visa dem!" som fick Hampus Nessvold att söka sig till skådespelaryrket, är det värt att bli bättre som driver honom nu:

– Jag ser någon jag beundrar och tänker: "Fan, vad jag vill bli så där skicklig som den! Det där ska jag också försöka klara av." Och så tycker jag att det här jobbet är så väsentligt roligt.

Även andra unga männsångers kräv och förväntningar på livet har inspirerat honom i manusarbetet med "Sokarias spytt":

– Vi sätter upp mål: "Barn jag får, det blir jobbet, gör mer de klädda. För den lägenheten så är jag nöjd!" Men så fort man är framme vill man vidare igen. Varför? Jag har själv varit väldigt nyfiken på, och jag har haft samtal med männsångers som är yngre än mig och säger: "Jag ska vara med på det här jag är 25. Jag ska vara med på det här jag är 25. Det är så härligt med." Det vet de inte. Det är så härligt med.

Och det är jag intresserad av. På scenen rollkaraktär, Sokarias, han tar sin ängst gentemot att

stoppa figurerna i helan. För att få en djupare förståelse av vad ängstningar innebär har Hampus Nessvold pratat med flera unga männsångers ledare av systemen:

– Jag upplevde att det var väldigt klara i sin sjukdomsbild och hade lätt för att sätta ord på den. Men även bland de som genomgått behandling och blivit friska var det väldigt få som hade berättat för sin omgivning eller ens närmsta familj. Att det betraktas som en "kvinnosjukdom" gjorde det mer skamligt på något sätt.

Ängstningarna går som en rött tråd genom hela monologen, men mitt bland ängsterna, stressen och levnen vill Hampus Nessvold också locka publiken till skratt:

– Det var en del av varför jag gick i gång på det här. När jag berättat något angeläget och viktigt, men som samtidigt är jävligt underhållande. För jag tror att man kan på så sätt berättat mer om man samtidigt kan skratta. Sokarias berättar sig skämsamt till sin sjukdom, och det blir ganska komiskt men också väldigt sorgligt.

Att hitta humor mitt i allvaret, har blivit något av det Nessvold ska skärmar: oavsett om det är handling om ett itärgästade manusrollen, eller som i SVT-dokumentären "Här är Hampus i skogen" ta sina morner till hjälp för att jämföra synen på sexualitet mellan olika generationer. Även flera av de komikerna han skapat och spelat i humorserien "Trevlig helg" borrar i ett mörker. De är ofta ensamma och misstfästade, som den själva och desperata prinsen i filmen som försöker möta ner de kristna budskaperna för att locka fler till kyrkan.

– Prins-filmen uppkom i att det finns ett limbo som jag ser humor i. Vi har kyrkan som vi betalar skatt till och som gör påtjänst för samhallet. Samtidigt bor vi i ett land där man tror som minst. Vad händer om prinsen själv tappar hoppet, för att han har en församling som inte tror längre?

Som vanligt när det kommer till religion har Prins-filmen rört upp kärnor hos vissa tittare:

– Vissa tycker jättemycket om honom, andra tycker han är superproblematiskt och tror att jag vill hänsa-prärietycket. Jag är inte troende, men jag växte upp i Sankt Mikael och kommer från en miljö med söndags-skola, konfirmanter och dop. Och jag betalar glädjens skatt till Svenska kyrkan. Prins-filmen är bara en symbol för något.

Hampus Nessvold har också mött personell inom kyrkan som kan identifiera sig med hans karaktär:

– Jag träffade en präst som kände igen sig och sade: "Jag försöker också kommunicera med unga om tro, men det är så svårt att försöka vara en skicklig präst för då blir jag erligt." **Viken av dina karaktärer liknar du mest?**

– Jag är en blandning av Prins-filmen och Gunnar (älskar som berättas med att alltid bära med sig verktyg och laga grejer, reda sopp). Jag har det speciella från Prins-filmen och det gabbiga från Gunnar. Bland veckan klipper jag happy mem på McDonalds, som jag är framför Söta Åke Cedersjö på Öppet arkiv. Då tänker jag: Vad är jag för personlighet egentligen? Jag får inte ihop det.

Tara Moshizi
lara.moshizi@tdn.se

Hampus Nessvold.

Ålder: 27 år.
Trä: Skådespelare.
Familj: Flickvän.
Bor: På Kungsholmen i Stockholm.
Aktuellt: Med monologen "Sokarias spytt" som har premiär på Lilla scenen, Kulturhuset Stadsteatern i Stockholm den 26 januari. Manuset är skrivet av Hampus Nessvold tillsammans med systerdötter Sofie och Tove Penman. Helena Bergström regisserar.
På SVT Play kan man se humorserierna "Trevlig julehelg" och "Terese i kassan".
Tittar på: Realityserien "Love is blind" på Netflix.

Foto: Christian Olsson/TT

Självförverkligandets evangelium är den mest kraftfulla byggstenen i den svenska kulturen. Den driver och påverkar alla. Detta är en intervju med skådespelaren Hampus Nessvold.

Hela hans uppväxt och hittills unga skådespelargärning präglas av idén om självförverkligande. Och nu gör han också konst kring just denna kulturella drivkraft.

Barn och unga i dag drivs av att "vara någon", att vara speciell, att skapa sig ett helt självständigt, framgångsrikt och autonomt uttryck och livsstil. Att vara en i mängden duger inte.

Hela denna utveckling sker också inom ramen för den digitala utvecklingen och framför allt sociala medier, vilket enklast uttryckt innebär att alla ska försöka bli "kändisar". Alla skapar sina liv så att de är hjältar, och alla vill ha uppmärksamhet för det.

Den som tror att denna kulturen uttrytt endast omfattar "etniska svenskar" gör en felbedömning. Denna kultur har fått genomslag rakt igenom, i alla kulturlager, oavsett etnisk bakgrund. De som tror att det bara är Hampus, Daniel och Sebastian som vill bli framgångsrika och unika misstar sig. Alla Mohammed, Ali och Ayse vill det också. De vill också "vara svenskar", men tyvärr söker de en del andra och skadliga vägar eftersom så många av majoritetssamhällets vägar är stängda för dem.

De gängkriminellas kulturella grogrund

Enligt filosofen Marta Nussbaum har alla rätt att utveckla sina förmågor för att kunna leva ett fullgott mänskligt liv. En människa som inte klarar av detta kan sägas leva ett utsatt liv, med utsatta livsvillkor. Ett annat närliggande begrepp är sårbarhet, som mer handlar om vilken förmåga individer eller grupper har att hantera och skydda sig mot det negativa.⁴

De barn som socialiseras in i de gängkriminella kultur kan sägas leva utsatta liv.⁵ De saknar vissa grundläggande förutsättningar. Det handlar om:

- Ekonomiska villkor, som ger materiella förutsättningar för att kunna leva ett liv utan fattigdom.
- Familjevillkor, som handlar om den omsorg som barn får av sina föräldrar eller andra i nära relationer.
- Samhällets villkor, som handlar om de institutioner som ska ge grundläggande förutsättningar för trygghet, utbildning, vård och omsorg.
- Hälsovillkoren, som ger förutsättningar för att kunna leva ett liv med god hälsa.⁶

I rapporten *Att vända utvecklingen – från utsatta områden till trygghet och delaktighet* (red. Manne Gerell m.fl., Malmö universitet) skriver de: ”Viktigt för människans livsvillkor är också känslan av sammanhang (KASAM av den amerikansk-israeliska sociologen Aaron Antonovski). Att vara del i något som känns meningsfullt, begripligt och hanterbart. Detta brukar också kallas socialt kapital.”

4 Från rapporten *Att vända utvecklingen – från utsatta områden till trygghet och delaktighet*, red. Manne Gerell m.fl., Malmö universitet.

5 Från rapporten *Bob – barn och unga i organiserad brottslighet* (Ju2023/00972): ”Ca 1 000 barn och unga bedöms ansluta sig till lokala kriminella miljöer varje år. Den absoluta merparten av rekryteringsbasen till den organiserade brottsligheten finns bland unga personer i socioekonomiskt utsatta områden. Nätverksmiljöerna fylls på genom insocialisering snarare än avsiktlig rekrytering och det sker i allt yngre åldrar.”

6 Från rapporten *Att vända utvecklingen – från utsatta områden till trygghet och delaktighet*, red. Manne Gerell m.fl., Malmö universitet.

Goda livsvillkor	Utsatta livsvillkor
Representation	Icke-representation
Erkännande	Missaktning
Känsla av sammanhang	Alienation
Matriell och ekonomisk trygghet	Fattigdom, trångboddhet, brister i utbildning
Fysisk säkerhet och trygghet	Fysisk otrygghet och otrygghet
Omsorg och emotionell trygghet	Brister i omsorg och emotionell trygghet
Fysisk och psykisk hälsa	Fysisk och psykisk ohälsa

Från rapporten *Att vända utvecklingen – från utsatta områden till trygghet och delaktighet*, red. Manne Gerell m.fl, Malmö universitet

Alla människor söker alltså acceptans, stolthet, känsla av sammanhang, erkännande, materiell och ekonomisk trygghet, omsorg och emotionell trygghet. Detta är de goda livsvillkoren.

Men många ungdomar kan känna sig utsatta, exkluderade och övergivna.⁷ De upplever sig inte få samma möjligheter som andra ungdomar, blir osynliggjorda eller framställs som hotfulla eller som problem.⁸ Att bli utdefinierade som ”icke-svenskar” får stor betydelse för deras identitet. Detta kan i sin tur få allvarliga samhällskonsekvenser om stora grupper känner sig exkluderade och inte upplever sig vara del av det svenska samhället.

Så, det som mellanförskapet skapar hos dessa barn och ungdomar är:

SKAM

Som vi visat tidigare, leder känslan av mellanförskap till skam. Den gängkriminella kulturen använder våldskapital och extrem maskulinitet för att vända denna skam till stolthet. Då blir egenvärdet kopplat till upprätthållen heder. Att kränkas i denna kultur utmanar den maskulina identiteten och väcker starka skamkänslor som lätt omvandlas till våld.

7 Gerell, M (2014) ”Grannskap och socialt kapital” i *Att laga revor i samhällsväven: om social utsatthet och sociala risker i den postindustriella staden*, Mapius 18.

8 Sixtensson, J. (2018) *Härifrån till framtiden. Om gränslinjer, aktörskap och motstånd i tjejeers vardagsliv*. Malmö University Health and Society Doctoral Dissertations.

MISSLYCKANDE

Många som lever i den gängkriminella kulturen anses av majoritetssamhället som misslyckade: de har låga inkomster, låg social status, svaga framtidsutsikter. De diskrimineras och stängs ute från många av de möjligheter som infödda svenskar har. Många har dessutom npf-diagnoser, och får inte det stöd som man förvänta sig av skola och resten av samhället.

SVEK

Många har familjebakgrunder som är traumatiska. De bor trångbott. Föräldrarna är ofta låginkomsttagare och i värsta fall arbetslösa. Och resurserna och det offentliga kapacitet klarar inte av att möta de behov som dessa barn och ungdomar har. Gång på gång känner de sig svikna av det offentliga. Dessutom misstänkliggörs de för brott och otrygghet enkom baserat på hudfärg.

ENSAMHET

Många växer upp med fysiskt eller psykiskt frånvarande föräldrar. Trångboddheten tvingar ut dem på "gatan". De får inte uppleva den fysiska och emotionella trygghet som barn behöver. Känslan av utsatthet och ensamhet tränger sig på hos dessa barn.

Från BRÅ:s rapport **Barn och unga i kriminella nätverk (2023:13)**

"Skälen till varför de yngre inleder en relation med de äldre är mångfacetterade. Nästan alla anger att ekonomisk vinning var ett av motiven: 'tjäna pengar', 'ha pengar och fina kläder, känna att ingen kollar snett på en' och 'få det som de äldre hade' eftersom man 'fascineras av livsstilen'. Flertalet lyfter även fram att de äldres gemenskap på olika sätt lockar. Att uppfattas som 'en av dom' medför att man 'känner sig cool', 'ingen kunde komma åt en' och 'man äntligen får respekt'. Ytterligare andra framhåller nätverksinvolveringen som ett sätt att komma bort från utanförskap, en destruktiv hemmiljö och skolmisslyckanden. En majoritet kommer från vad som kan karaktäriseras som svåra familjeförhållanden. De har haft föräldrar

med missbruksproblem, psykisk ohälsa, krigstrauman, samt erfarenheter av våld i nära relation och barnaga. Flera hade växt upp utan en närvarande pappa och i stora syskonkullar med bristande social kontroll. I stora drag ligger yngres motiv i linje med vad som framkommit i tidigare studier som visar att barn och unga som själva söker sig till kriminella nätverk tenderar att attraheras av grupperingens skydd, gemenskap, en spännande livsstil, snabb tillgång till pengar och att det kan vara ett sätt att försörja sitt eget narkotikamissbruk. Även en övergång till vuxenlivet och en känsla av mening, identitet och självkänsla för barn och unga har ansetts vara en drivkraft."

De gängkriminellas kultur

För att vända skam till heder, misslyckande till framgång, svek till lojalitet och ensamhet till samhörighet bygger de en kultur på tre byggstenar.

HYPERMASKULINITET

Barnen och ungdomarna bryter stigmatiseringen och skambeläggandet genom en extrem maskulinitetsnorm. Kulturen går ut på att genom våldskapital och "machismo" visa att man aldrig någonsin igen (efter att ha blivit skambelagd av den svenska kulturen) kommer att bli skambelagd. Hela kulturen syftar till att ge männen (ja, för det handlar mest om männen) chans att genom egna handlingar som de har kontroll över skapa sig en heder och acceptans. Denna heder har naturligtvis ingenting med moral att göra. Det som krävs för att visa sig vara en hedersman är ibland djupt omoraliskt.

FOTO: MUSTAFA ALJIBURI

I oktober 2023 genomförde Rawa Majids högra hand Mustafa Aljiburi, 34, en Instagram Live. Med en rävring på fingret och ett guldfärgat automatvapen i handen hånade Mustafa Aljiburi, med smeknamnet "Benzema", fienden Ismail Abdo och hotade en åklagare som är släkt med Abdo. Över 17 000 tittade på live-sändningen.

Eftersom denna heder är så avgörande är försvaret av hedern avgörande. Kulturen präglas därför av en extrem lättkränkhet. Såret efter den skam de upplevt som invandrare i Sverige är en direkt reflektion av den kränkhet de känner när de utmanas i den nya gängkulturen.

HYPERSJÄLVFÖRVERKLIGANDE

Gängkulturen har fullt ut anammat den svenska självförverkligandekulturen, med egen logik och ekonomisering av medierna och kulturuttrycken. Polisen pratar i dag om "krimfluencers", kriminella som bygger sitt varumärke och kändisskap via sociala medier och ibland också gangsterrap. De agerar precis som vilka andra influencers som helst. Studier visar att gängtillhörighet i dag drivs minst lika mycket av ett framgångsideal som av lojalitets- och tillhörighetsbehov. Det de gängkriminella gör är att krasst se till vilka möjligheter de har att bli framgångsrika, och använda de vägarna. Kulturen är därför också en medial kändiskultur, som skapar wannabes och följare, och på så sätt får in ännu fler yngre i kulturen.

HYPERLOJALITET

Gängkulturen syftar till att skapa sammanhållning och därmed trygghet i grupp tillhörigheten. På så sätt bryter de skambeläggandet men också känslan av ensamhet och utsatthet. De skyddar och tar hand om varandra. Denna del av kulturen skapar dock friktion med den del av kulturen som handlar om individualism och självförverkligande. Det är bland annat därför som gängen skapas och splittras så snabbt – och att det får så ödesdigra konsekvenser.

Nu behövs en radikal inkluderingspolitik ...

Vi måste fånga barnen innan de kliver in i de kriminella nätverken. Innan vad? Vet vi det? Ja. I BRÅ:s rapport *Barn och unga i kriminella nätverk* tydliggörs det när steget görs. ”Nästan alla intervjupersoner kan urskilja specifika tillfällen när den egna och andras ’övergång’ till nätverket skett, samt ett ’före’ och ’efter’ denna händelse. I de flesta fall handlar det om situationen då en yngre accepterar ett erbjudande om att genomföra ett uppdrag åt en äldre. En 20-årig intervjuperson förtydligar: ’Jag tror att allt handlar om hur mycket som syns ute. Om en äldre ser den här lilla ungen som inte kunde följa med på kollo, som spelar fotboll ute på gården dag in och dag ut, så klart man går fram och approachar den.’”

Men att bryta detta kommer att ta tid. Rapporten *Att vända utvecklingen – från utsatta områden till trygghet och delaktighet* (red. Manne Gerell m.fl., Malmö universitet) skriver att ”det utvecklas över tid och handlar om social inlärning, social interaktion där individer lär sig värderingar, attityder, tekniker och motiv för kriminellt beteende. Det handlar också om vilka former för formell och informell social kontroll som finns i olika sammanhang (familj, skola, grannskap och vänner).”

Utifrån den *Sociala utvecklingsmodellen* (SDM) jämfördes i en stor amerikansk studie sociala utvecklingsvägar för vem som gick med i gäng eller inte. För dem som involverades i gäng fanns det samband mellan att ha:

- utvecklat ett våldsamt beteende före 13 års ålder, och
- socialiserats in i antisocialt beteende genom att vistas i en kriminell miljö och belönats för det.

Det motsatta gällde för dem som inte gick med i gäng.

Våldsutövningen är en del av kärnan. Och då är vi tillbaka i skammen.

Rapporten skriver vidare: ”Våldsutövningen kan ha många drivkrafter. Personliga egenskaper, otrygga uppväxtförhållanden och traumatiska händelser kan

påverka benägenheten att tillgripa våld. Här utgör skam en grundläggande känsla som kan leda till våld. Vidare visar forskning att attityder till våld är relaterat till sociala grupper tillgång till ekonomiska, sociala och kulturella resurser. Män i marginaliserade positioner omvandlar lättare skam till våld och relaterar beteendet till den maskulinitet som eftersträvas. Att ha förmåga till våld och vid tillfälle visa det, utgör en bärande del i den hypermaskulinitet som många strävar efter. Våld som baseras på skam kan även knytas till vikten av att upprätthålla sin heder och stolthet. Att bli kränkt utmanar den maskulina identiteten och väcker starka skamkänslor som lätt omvandlas till våld.”

Rapporten beskriver, enligt den Sociala utvecklingsmodellen, fyra huvudkomponenter som är viktiga för om en individ väljer en positiv prosocial eller en avvikande normbrytande väg:

- **Möjligheter** att engagera sig i antingen prosociala eller avvikande normbrytande aktiviteter.
- **Grad av engagemang** i prosociala respektive avvikande normbrytande aktiviteter och umgängeskretsar.
- **Förmåga att delta** i prosociala respektive avvikande normbrytande aktiviteter och umgängeskretsar.
- **Grad av förstärkning eller belöning som den unge upplever sig få av sitt deltagande** i prosociala eller avvikande normbrytande aktiviteter och umgängeskretsar.

TVÅ LEDANDE PERSPEKTIV BORDE FÅ RÅDA VID FRAMTAGANDE AV POLITISKA FÖRSLAG

1. En parafrasering av Newtons tredje lag: ”För varje kraft måste det finnas en motkraft.” De normbrytande krafterna måste mötas med prosociala krafter, i hela barnets/ungdomens liv, i så många livsögonblick som möjligt.

Skolan behöver vara i centrum. Skolan är den viktigaste samhälleliga resursen för att få barn att inte socialiseras och rekryteras in i en kriminell bana. Men dessa barn och ungdomar utsätts för så kraftiga kulturella normbrytande krafter att det behövs en mångfald av motkrafter som möter barnen och ungdomarna var de än är, i vilka situationer de än är i. Här krävs alltså satsningar på att stötta föräldrar, på föreningslivet, fritidsgårdar, kulturskola och folkbildning.

2. Närvaro 24/7. Många av dessa barn och ungdomar ser gatan som sitt hem, och gänget som sin familj – och en stor del av detta liv levs på kvällen och natten, då det offentliga har få förebyggande verksamma resurser. Här behöver det offentliga, främst kommunerna, försöka hitta positiva motkrafter dygnet runt, varje dag i veckan, i en slags ständig vuxennärvaro.

... och en värderingsförändring – av Sverige

Ofta ligger det politiska fokuset på insatser när individerna redan blivit kriminella. Gott så. Men det krävs också förebyggande insatser, med skolan i centrum.

Det som krävs kanske mest är en värderingsförändring. Från samhällets sida. Från medborgarna. Från det offentliga. Från stat och regering.

Dessa barn och ungdomar behöver få känna och förstå att de är önskade. Att vi som samhälle inte klarar oss utan dem. Att vi älskar dem för det de är. Att vi tror på dem. De är barn! De behöver villkorslös samhällelig kärlek.

Det kräver ett gigantiskt värderingsskifte – i en samtid som just nu är allt annat än kärleksfull och tolerant. Men den repressiva, segregering och kravställande politik och samhällsdiskurs som just nu dominerar kommer att öka problemen. Vi behöver modiga politiker som bryter den nuvarande hegemonin – och åter välkomnar de här barnen in i samhällsgemenskapen. Om så skulle ske, kan vi som samhälle orka bära en kultur som står emot den gängkultur som växt sig så dominant? Vi skulle med trovärdighet kunna visa de här barnen ett annat liv. För att illustrera hur det skulle se ut – och hur radikalt det är – har vi skrivit vad Ulf Kristersson borde ha sagt i det tal han höll till nationen den 28 september 2023. Tänk dig att Ulf Kristersson säger detta:

FOTO: NINNI ANDERSSON/REGERINGSKANSLIET

”Jag vill nu vända mig direkt till ungdomarna. Särskilt till dig som bor i ett av de områden som drabbats hårt av gängvåldet. Du kanske ser de äldre killarna ute på gårdarna och hänga i centrum när du är ute och spelar fotboll. Och du själv kanske bor trångt, och tycker det är bättre att hänga ute med dina kompisar och bröder än att trängas hemma. Du och din familj kanske har det tufft.

De äldre killarna har kanske till och med bett dig om hjälp. Småsaker, kanske du tänker. Jag hjälper gärna till, kanske du tänker, eftersom du gärna vill vara med och som dem.

Jag vill att du som upplevt detta ska veta en sak. Vi, dina medmänniskor, vi, staten Sverige, vi tror på dig. Du behöver inte de där killarna. Du behöver inte det där gänget. Vi behöver dig! Vi som vill dig väl. Vi som tror att du har så mycket att ge i livet: din familj, dina vänner och resten av Sverige.

Jag förstår att det är svårt att stå emot. Men jag vill be dig om en sak – om du känner att du är på väg att faktiskt göra vad någon av de äldre killarna ber dig om: Ta kontakt med din lärare. Med din fritidspersonal. Med din fotbollstränare. Med en lokal polis som du känner. De kommer att hjälpa dig.”

Exempel på hur ett barn blir gängkriminell

”Det här landet vill inte ha mig. Vart än jag går får jag blickar och hat – förutom i orten. När du kommer till centrum står det 40 personer där som kramar om dig, som är glada för att du är där. Med mina bröder är jag någon. Någon att räkna med. Och där hittar jag min familj. Och om någon vill utmana oss... då är det on. Vi står upp för oss själva. Ingen spottar på mig. Jag SKA lyckas i livet. Watch me!”

”Vi bor sju personer i en lägenhet med två sovrum. Jag sover i vardagsrummet med en av mina bröder. Vi har inga pengar. Aldrig haft. Pappa var busschaufför, men nu är han förtidspensionerad. Samma med mamma. Skolan... vad ska jag säga, skolan hatar mig och jag hatar skolan. Går dit för att äta. Jag försöker inte vara hemma alls. Gatan är mitt hem. Med mina bröder.”

”Pappa och mamma bråkar jämt. Pappa kommer hem full, och hotar och slåss. Jag har stoppat honom flera gånger. Men jag måste också ibland hota mina småsyskon. Särskilt mina två småsyster. De behöver kontrolleras. Skolan tvingade mig gå till läkare och psykologer, och de säger att jag har adhd. Vad fan vet dom?! Jag klarar mig själv. Jag har mina bröder, och jag vet jag ska göra för att lyckas.

”Jag vet exakt när jag började min kriminella bana. Det var när en av de äldre killarna bad mig hämta en väska för femhundra kronor. Efter det blev det mer och mer. I början förstod jag inte så mycket, jag var så ung. Jag var också tvungen att dölja allt för mina föräldrar. De försökte stoppa mig, men jag hittade hela tiden sätt att ge mig ut på gatan och återigen hitta mina bröder. Kommer ihåg än i dag när jag höll min första tabbe! Då kände jag mig som en man!”

”I dag är jag med och styr. Med livet som kriminell... det är hårt. En del bröder sviker, andra gäng vill komma åt oss... jag är ständigt jagad. Har på mig tabbe vart än jag är, sover på olika adresser, är aldrig lugn. Min storebror sköts ner för ett år sedan. Och jag har hämnats honom... I dag har jag själv ungar som gör grejer åt mig. Och jag är kungen i vårt område. Alla vet vem jag är, och ingen vågar göra något utan att fråga mig.

Tankesmedjan

Tiden vill stimulera progressiv debatt kring de avgörande utmaningar som samhället står inför: klimatomställning, trygghet i förändring och minskad ojämlikhet.

Tankesmedjan Tiden vill visa att det är möjligt att driva progressiv politik i en tid som är både globaliserad och lokal. Vi vill visa att en sådan politik varken behöver vara dogmatisk, låst vid sin historia eller ett resultat av kortsiktiga kampanjstrategier och triangulering.

Vi deltar i den politiska debatten, analyserar samhällsproblem, tar fram rapporter med reformförslag och ordnar seminarier.

Tankesmedjan Tiden ger även ut den socialdemokratiska idétidskriften Tiden.

tankesmedjan
TIDEN